

hvordan *Vestiges* blev produceret og distribueret på litteraturmarkedet, der gennemgik store forandringer i 1840'erne, hvor damppressen vandt frem sammen med en horde af nye billige tidsskrifter, der udvidede Storbritanniens læserskare betragteligt. Secord understreger hermed, at bøger er mere end blot tekst. De er materielle produkter, der sælges på et marked, hvor opsætning, indbinding og pris er med til at afgøre, hvilken udbredelse, de opnår og hvilken mening, de tilskrives.

Hvorfor er Secords uhyre grundige forskningsarbejde i *Victorian Sensation* nu så vigtigt? Af to grunde: For det første viser det, at man ikke kan forstå et værk eller mere generelt ideer ved blot at sætte sig ind i teksten eller forfatterens intentioner. Som moderne videnskabshistorie er helt på det rene med, må man undersøge værker eller ideer i deres kulturelle, politiske og religiøse kontekster.

Secords force er imidlertid, at han går videre end det. Han understreger nødvendigheden af at inddrage de enkelte læsers perspektiv og bogens materielle dimensioner for at opnå en grundigere og mere rigtig forståelse af, hvordan mening skabes. Secord supplerer hermed med stor succes kontekstuel videnskabshistorie med litteratur- og kommunikationshistorie og bekræfter samtidig Wittgensteins diktum, at meningen skal findes i brugen. For det andet bedriver Secord en nødvendig revisionistisk historieskrivning ved at slå fast, at

Vestiges ikke blot var en forløber for Darwin, men en sensation i sig selv, der skabte mere uro end *Origin* og rystede den victorianske verden. *Vestiges* skabte en krise, mens *Origin* snarere løste én ved at bringe videnskabsfolk og liberale sammen under darwinismens banner.

Med sine kun 4 år på bagen er *Victorian Sensation* allerede godt på vej til at blive en uomgængelig klassiker for folk, der interesserer sig for 1800-tallets kultur og naturvidenskab. Ligeledes anses den med god grund for at være én af de vigtigste videnskabshistoriske udgivelser i det nye årtusinde.

Hans Henrik Hjermitzlev

Nordmændene tør, hvor danskerne (næsten) tier

Sven Arntzen og Otto M. Christensen (red.): *Hvor kommer idéhistorien fra? Tematiske og teoretiske brytninger i idéhistoriefaget*. Høyskoleforlaget, 2003, 175 s.

Siden Johannes Sløk i 1968 udgav *Hvad er idéhistorie?* har meget få danske idéhistorikere ovovet at komme med eksplicitte besvarelser af spørgsmål om idéhistorisk metode og faglig identitet. Man fristes næsten til at tale om sådanne besvarelsers fuldstændige fravær i en dansk sammenhæng (siden Sløk). Men det ville nok alligevel være en lidt for overmodig formulering. For selv om der ikke har været mange eksplicitte markeringer

i metodediskussionen siden Sløks på alle måder fremragende bog, så har spørgsmålet om hvilke fremgangsmåder og analyseredskaber, man som idéhistoriker bør bruge i omgangen med sit genstandsfelt, naturligvis til stadighed – under alle omstændigheder underforstået – hjemsogt idéhistoriedisciplinens danske udøvere. Man har blot valgt den strategi helst ikke at ville diskutere disse spørgsmål eksplicit og har i stedet sat fokus på den idéhistoriske praksis (det at bedrive idéhistorie), hvilket der i øvrigt er kommet rigtig mange gode, idéhistoriske fremstillinger ud af – også set fra et metodologisk synspunkt.

Hvordan tingene har set ud i Norge savner jeg baggrundsviden til at udtale mig om, men indenfor de sidste år har en række udgivelser bevidnet en større villighed blandt vore norske kollegaer til at diskutere emner såsom idéhistorisk metode og idéhistorisk faglighed helt eksplicit og på en måde, der er på højde med samtidens internationale diskussioner.

Trond Berg Eriksen, som er professor i idéhistorie ved universitetet i Oslo, har således med sin bog *Hva er idéhistorie* (2003) leveret et imponerende og tidssvarende bidrag til den metodologiske grundlagsdiskussion og store projekter som *Norsk idéhistorie* (i seks bind) og *Norsk tro og tanke* (i tre bind) har placeret diskussionen om det idéhistoriske fags muligheder og eventuelle begrænsninger centralt i den norske, humanvidenskabelige debat.

I samme genre må vi også placere den bog – *Hvor kommer idéhistorien fra? Tematiske og teoretiske brytninger i idéhistoriefaget* – som er genstand for nærværende anmeldelse. Bogen er på nær to bidrag forfattet af nordmænd, og er som redaktørerne udtrykker det konciperet ”som pensumbok i idéhistorisk fagteori og -metode og som et bidrag til debatten omkring idéhistoriefagets egenart og kildemateriale” (s. 7). Udover aktuelle indlæg indeholder bogen også en norsk oversættelse af Arthur O. Lovejoys klassiske indledning (”The Study of the History of Ideas”) til hovedværket *The Great Chain of Being* (1936), hvor han for første gang formulerer sit metodologiske grundlag som idéhistoriker. Det kan naturligvis undre, hvorfor en så forholdsvis gammel tekst – der i forhold til aktuelle diskussioner kan virke lettere antikveret – er blevet udvalgt, men tekstens klassikerstatus taget i betragtning, og at eftertidens læsninger af Lovejoys metodologiske position ofte er blevet mere karikerede, end godt er, så er der faktisk god ræson i redaktørernes udvælgelse af netop denne tekst. Sven Arntzen har også udstyret Lovejoy-teksten med en glimrende indledning og gode bibliografiske henvisninger.

Traditionen tro indledes antologien af et redaktionelt forord, der på passende og i øvrigt ganske udmærket vis introducerer til bogens forskellige problemstillinger og bidrag, hvorefter antologiens respektive bidrag følger.

Antologiens første artikel – som

er den århusianske idéhistoriker Dorthe Jørgensens bud på genren ”Hvad er idéhistorie?” – er på sin vis antologiens mindst interessante. Ud over at bringe nykantianeren Ernst Cassirer og dennes ”historiske symbolfilosofi” på banen som et aktuelt bud på idéhistorisk praksis udmærker Jørgensens artikel sig ved at beskyldte Johannes Sløk for som idéhistoriker at være for lidt filosof og for meget historiker. En beskyldning, der må undre de, som mere indgående har beskæftiget sig med Sløks idéhistoriesyn, der netop giver den filosofiske tanke en temmelig fremtrædende rolle. I fald man deler Jørgensens overordnede synspunkt – at idéhistorikeren bør blive erfaringsmetafysiker eller sandhedssøgende intellektuel (filosof) – så vil man sikkert også finde artiklen både interessant og vedkommende. Men det gør jeg altså ikke. En ros fortjener Jørgensen dog for i det hele taget som dansk idéhistoriker åbent og eksplicit at ville beskæftige sig med metodespørgsmålet. Noget som hun sammen med fagets danske professor Hans-Jørgen Schanz er relativt ene om *so far*.

Set fra mit eget perspektiv er bogens næste kapitler straks mere spændende. Trond Berg Eriksen skriver om arbejdet med at udgive og redigere *Norsk idéhistorie* og de overvejelser, han har gjort sig i den forbindelse. Han skriver om nødvendigheden af at opdyrke den nationale idéhistorie – ikke for at opruste lokalpatriotismen eller nationalfølelsen (den mener han,

at Norge har mere end rigeligt af), men fordi idéhistoriske diskussioner ofte er mere specifikke og lokale, end man inden for en mere højtravende idéhistorie-tradition har haft tendens til at mene. Via en glimrende læsning af værket *Norge i det nittende århundrede* (1900) viser han desuden, hvordan en nærlæsning af den nationale idéhistorie effektivt kan medvirke til at demontere myten om national oprindelighed.

Nils Gilje skriver i sin artikel om de udfordringer, som studiet af folkekulturen stiller til idéhistorikeren, der som regel er mere optaget af elitekulturen. Med konkrete eksempler fra norsk historie peger Gilje på det sammenspil mellem elitekulturens og folkekulturens religiøse ideer, der opstod omkring protestantismens indtog i Norge, hvor folkekulturens magiske praksis måtte se sig forfulgt af protestantismens strenge syn på slige praksisformer. Artiklen er på alle måder et eksemplarisk og spændende bud på, hvordan idéhistorie kan blive til mere og andet, end de store tænkeres og skønånders historie.

Antologiens næste artikler er også spændende læsning. Med sin artikel – ”En lav oplysning?” – markerer Knut Ove Eliassen, hvordan nærlæsninger af historiske tekster kan medvirke til at revidere idéhistoriske selvfølgeligheder. I den konkrete sammenhæng hvordan en nærlæsning af Diderots dialogroman *Le Neveu de Rameau* kan medvirke til at nuancere vores syn på oplysningsfilosofien

som eksempelvis en i udpræget grad idealistisk tradition eller bevægelse.

Middelalderhistorikeren Sverre Bagge giver med sit bidrag et spændende indblik i den gensidige krydsbefrugtning som kan finde sted, hvis historikeren og idéhistorikeren vælger samarbejdet frem for den lidet produktive skyttegravskrig, som ellers tit har præget forholdet mellem de to respektive fag. Det gælder med andre ord om at komme hinsides historikerens traditionelle hang til at operere med materialistiske forklaringsmodeller og et naiv-positivistisk erkendelsesideal samtidig med, at man prøver at undgå idéhistorikerens lige så fejlagtige trang til idealisme, historiefilosofiske eskapader og åndsaristokratisme. Begge dele fører nemlig til en reduktiv og dårlig historieskrivning, som ingen – hverken historikeren eller idéhistorikeren – kan være tjent med.

Bogens afsluttende artikel – forfattet af bogens anden, kvindelige og ikke-norske bidragyder Victoria Höög handler om de udfordringer, som et klassisk, humanistisk dannelsesfag som idéhistorie nødvendigvis må stå overfor i et intellektuelt klima, hvor begreber som kompetencer og livslang læring langsomt stjæler billedet. Höög argumenterer for, at idéhistorie må profilere sit kritiske og aktualiserende potentiale og dermed medvirke til at rehabilitere humanioras centrale betydning for samfundets dannelse. En dannelse, der er med til at skabe referencerammer for den kritiske debat, som er så vital og vigtig for alle

demokratiske samfund, der ønsker at vedblive sådanne. Men også en dannelse, der er med til at give os en fornemmelse af medborgerskab. En fornemmelse, som vi i den grad synes at mangle for indeværende.

Alt taget i betragtning – jeg må anbefale eventuelle æstetikere blandt *Slagmarks* læsere at se bort fra bogens gyselige forside! – er der tale om en solid udgivelse, som hermed anbefales alle, der måtte interessere sig for idéhistorie som fagligt felt – før, nu og i fremtiden.

Paw Hedegaard Amdisen

Vor tids psykiatri

Einar Kringlen: Psykiatriens samtidshistorie. København, Hans Reitzels Forlag, 2003, 372 sider, 375 kroner.

For ganske få år siden forsøgte den slovenske filosof Slavoj Žizek at drage en analogi mellem plottet i George Lucas' Star Wars-film og George W. Bush's bekæmpelse af terrorismen. Idéen var i al sin enkle kompleksitet at vise, hvordan de gode, i deres bestræbelse på at bekæmpe ondskaben, selv risikerer at blive forvandlet til de onde. Denne banale logik gælder ikke kun for stjernekrigere og levebrødspolitikere men findes i alle menneskelivets forhold, ja selv for de intellektuelle i deres mærkværdige distance fra dette liv og fra troen på, at der egentligt overhovedet findes noget sådant som godt og ondt. Et eksempel er de kritiske analyser, hvormed den franske idéhistoriker